

# Korošec.

Gospodarski in političen list za koroške Slovence.

Izhaja vsako drugo soboto

v Kranju (tiska Iv. Pr. Lampret; izdaja konsorej „Gorenjca“; odgovorni urednik Lavoslav Mikus).

Velja za celo leto 4 K in se plačuje naročnina in inserati naprej. Vsi rokopisi, pisma in druge pošiljatve naj se pošiljajo na uredništvo in upravnništvo „Korošca“ v Kranju. Rokopisi se ne vračajo. Za oglase se plačuje za enostopno petil-vrsto za enkrat 12 v, za dvakrat 18 v, za trikrat 24 v, za večkrat po dogovoru.

Posamezne številke stanejo 10 vln.

Štev. 23.

V Celovcu, v soboto, dne 16. oktobra 1909.

Leto II.

## „Sokol“ v Borovljah ustanovljen.

Ker je bilo dne 3. t. m. preslabo vreme in se lepše ne da pričakovati, se je sklenilo, ustanoviti «Sokola» brez kake večje prireditve, kar se je tudi zgodilo. V ponedeljek 11. t. m. zvečer so se zbrali «Sokolci» in precej narodnjakov v gostilni g. Palisica na Dobravi v svrhu ustanovitve velevažnega telovadnega društva. Bratpredsednik pozdravi prisotne ter v znčenih besedah slika narečni in kulturni pomen društva. Borovlje so ogrožene, v njih vlada neznačajno renegatstvo, v njih se šopiri nemškutarija, ki domačinom na rodni zemlji noče pustiti pravic ter jim hoče s silo zatreti čut domovinstva in poštenosti. Zbirati je treba mlade moči, jih krepiti ter pripravljati boj za svete naše narodne pravice. Brat Janko Ravnik da poročilo pripravljalnega odbora. Misel ustanoviti za Borovlje in okolico telovadno društvo «Sokol» porodila se je že leta 1908. Navdušenje in vsestransko zanimanje za sokolstvo se je po velikanskem vseslovanskem sokolskem zletu v zlati Pragi vzbudilo in razširilo tudi po Koroškem. Tako je tudi neki udeleženec onega zleta prvič sprožil misel, da se naj v Borovljah ustanovi «Sokol», saj so Borovlje s svojimi mnogoštevilnim delavskim, puškarskim stanom izmed vseh koroških krajev najpripravnejše zato, da postanejo sedež telovadnega društva. Da je misel ustanovitve društva stala na dobrih tleh, je zasluga nekaterih narodnjakov iz Borovelj in okolice. Združiti pa je bilo treba moči in opozarjati javnost na to novorojeno narodno gibanje na Koroškem, in zato je izdal pripravljalni odbor na slovensko prebivalstvo sledeči oklic:

### Rojaki in rojakinje!

Če mladi rod ne bode ognjevit,  
razpaljen ves v borbi očeviski,  
kedo li biti more?

Jurčič.

Ljut boj, katerega so provzročili med nami živeči tujci in njim slepo podvrženi domačini-renegatje, boj, kateri naj podjarmi vaše staroslavne Borovlje nemškemu sovragu, Vam je znan. Znano Vam je, kako nam nemški Schulverzin odteguje in raznaroduje našo mladino; veste tudi, kako Súdmarka spravlja kos za kosom naše slovenske zemlje v nemške roke. Če pojde tako naprej, postati moramo v kratkem brezpravni sužnji na naši rodni zemlji. To pa se nikoli in nikdar ne sme zgoditi! Našim nasprotnikom se hočemo postaviti v bran, ramo ob

rami hočemo stati kakor nepregradljiv zid v boju za jezik in za našo domačijo. Ako pa naj postanemo hrabri bojovníki v narodnem boju, biti moramo bistrega duha in krepkega telesa. Zato smo sklenili, da ustanovimo za Borovlje in okolico telovadno društvo „Sokol“, kajti prepričani smo, da telovadba kuje hrabre in čvrste značaje, značaje, katerih nam tako občutno nedostaja v našem svetem boju za naš rod in našo rodno grudo. Vaaimo Vas, rojaki in rojakinje, da pristopite k našemu društvu in nam prihitite na pomoč, da zgradimo grad, ob katerem se bodo razbili sleherni napadi naših sovražnikov. Borovlje, 24. kimavca 1909. Pripravljalni odbor.

Društvo šteje zdaj okoli 50 članov.

Nato govori brat Turk v ognjevitih besedah o pomenu narodnega delovanja med narodom in o zgodovini borovskih Slovencev. Leta 1869 je pisal «Bosednik»: «Pri občinskih volitvah v Borovljah so zmagali Slovenci.» A kje so tisti časi, kako drugačne razmere so danes v Borovljah! Pomaga nam le neumorno narodno delo, le sloga in vztrajnost v borbi za naše svete pravice nas rešita. Vsak naj bo mož na svojem mestu in kot organiziran član društva tudi strasten agitator. Sestavi se odbor. Brat abs. jur. Wieser povdarja izvor sokolstva med Jugoslovani, na Balkanu je njegova zibel. A Sokol se je vzdignil ter poletel čez hribe in doline na sever in tam razpel svoja krila čez vse Severoslovane. Na Češkem je oče sokolstva vseučiliški profesor Miroslav Tyrš. «Sokol» se ne sme vlačiti po nižavah, v višavah je njegovo kraljestvo, v krepostih naj si išče podlage, moralna sila je predpogoj vsemu. Domovina in narod mu ne smeta biti le prazne fraze, ampak čednosti! Brat jur. Čemer izreka v imenu «Gorotana» novemu «Sokolu» najiskrenejše pozdrave in simpatije. Bratstvo naj veže vse sloje Sloventva, trojno naj vsak ohrani v sebi: v pesti moč, v srcu odločnost, v misli domovino! — Tako je nastala nova postojanka, v katero stavimo borovski Slovenci ves svoj up, v kateri vidimo krepko moralno oporo v hudem boju. Vas, rojaki, pa pozivljamo, obrnite vso svojo pozornost temu novemu društvu, ki je dozdej kot tako edino na Koroškem. Upajoči na pomoč vse Slovenije, vam kličemo iz srca: Nazdar!

V Borovljah, dne 12. vinotoka 1909.



## Boj preti — kje so boritelji?

Prihrule so turške čete v slovenske pokrajine, niti močni zidovi Karavank jih niso zadržavali. Divjali so hujše nego divje zveri po deželi, zapustili so za seboj jok in siromaštvo. Posebno slovenski Korošci so se s hrabrim bojem zapisali z zlatimi črkami v knjigo zgodovine; saj so vendar obvarovali z brati na jugu veliko Nemčijo pred turškimi navali. To so bili hudi, a častni časi za koroške Slovence, sledila jim je zlata doba miru.

Napočili pa so zopet časi vojske, le še malo silnejše, nego so bile turške vojske. To zmago pa si ne moremo, kakor nekdanj, privojskovati z mečem, s sulico, s pušicami ali sekirami, ampak za to vojsko rabimo drugega orožja. «Čudna vojska to,» si bo mislil marsikdo! Da, resnično, čudna vojska, katere se Slovenci le malo, ali čisto nič ne zavedajo, kljub temu, da so že popolnoma obkoljeni — to je vojska Slovencev z Nemci, z najbližjimi našimi sosedom, z narodom, ki stoji menda na najvišji kulturni stopinji, z narodom, kateremu smo bili vedno podložni.

Nemška armada je razdeljena v dve nam dobro znani četi. Predrznost čet je tako velika, da pošiljajo celo majhne oddelke naravnost med nas, da tukaj pripravljajo tla za glavno armado. Menda ni treba posebej opisavati, kakšni sta obe četi, kakšni so njihovi oddelki, ki imajo zaslonbo v glavnih dveh četah — «Südmark» in «Schulverein» sta njihovi oddelki — Ortsgruppen (podružnice). Raztrošene so te podružnice po celi slovenski Koroški in imajo pod svojim okriljem celo v Slovincih največje zastopnike in vojskovodje.

Torej dve četi velikanske armade sta naperjeni proti nam koroškimi Slovincem — a kaj storimo mi? Se li bojujemo? Da, bojujemo se — a kako? Od hrabrosti, ki so jo kazali koroški Slovenci v turških časih, niti sence ni več. Tudi glede bojnega orožja — denarja — smo Slovenci za sovražnim Nemcem zaostali. Proti tako organiziranim bojnim četam se morejo bojevati samo saj enako, če ne bolj organizirane čete. Da jih ne moremo boljše izuriti, je pri našem majhnem narodu samobsebi umevno. A saj enako jih moremo izuriti — ako hočemo živeti.

Za časa turških vojsk smo bili Slovenci edini, vsem je bil še blagor domovine na srcu, zavoljotega jim pa tudi navali niso nič mogli škodovati. Sedaj pa o tej edinstvi ni več duha ne sluha. Pri nas ni nobene discipline, ki pa je pri bojevanju neizogibno potrebna. Nemci ne povprašujejo, kakšno je vodstvo «Schulvereina» in «Südmark», glavno je, da je narodno, vse drugo jim je postranska stvar. Kak pregrešek, majhni oddelki — razna izobraževalna in šolska društva — vsak na svojo pest se razpostavljajo organiziranim, dobroizurjenim četam Nemcev; da je tako naša izguba gotova, je očitno, kajti oddelki se ne pokorijo glavni četi, ampak hodijo svoja pota. A naši koroški voditelji nočejo razvideti, da je pri vojskovanju potrebna, da je v bojevanju na lastno pest gotova izguba! Kakega mnenja so glede discipline koroški politiki slovenski, kažejo naslednje besede g. dr. Arnejca:

«Mi poznamo samo eno organizacijo na Koroškem in to je organizacija političnega društva in

samo eno glavo in to je g. dr. Brejc. Zato ne potrebujemo in ne maramo nobenega drugega društva, ki bi delovalo zunaj te organizacije, ker hočemo biti popolnoma sami!»

Potem pa pravijo, da «Korošec» razdira in ruši slog! Kaj hočejo vendar doseči s tem, da hodijo lastna pota! Vsemogočni še vendar niso!

Ako se hočemo uspešno braniti proti sovražnim četam, moramo poznati njih vojskovanje, moramo vedeti za njih najmočnejše trdnjave, moramo znati za njih nakane. «Schulverein», že ime nam razodeva smoter; on se poteguje z vso vnašo za nemške šole, za nemško vzgojo slovenske mladine, za nemške učitelje, posebno v obmejnih krajih, a jih tudi ne zanemarja v popolnoma slovenskih ter priskoči ob vsaki priliki s svojo nikoli prazno mošnjo na pomoč. «Südmark» je zopet delujoča na gospodarskem polju.

«Den Brüdern im bedrohten Land,  
Warmführendes Herz, hilfreiche Hand.»

je njeno geslo. Kdo so ti «Brüder im bedrohten Land»? Slovenci so, nemško misleči, po naše rečeno nemčurji. Povsod, kjer se «Südmarki» dopade in kjer se ji zdi potrebno, vidi «Brüder» in «Bedrohtes Land». Torej «Schulverein» na šolskem, prosvetnem — «Südmark» pa na gospodarskem obrambnem polju.

Ti dve enaki slovenski društvi sta potrebni, ako hočemo računati na kak vspuh v boju, društvi, ki odbijata navale teh dveh, ena na prosvetnem — druga na gospodarskem polju. Prva je družba «sv. Cirila in Metoda» — druga «Naša Straža». Žalibog je zadnja kmalu zaspala tako, da je ostala Ciril-Metodova družba edino obrambno društvo za Slovence proti močnemu «Schulvereinu» in «Südmarki». Izpoznalo pa se je zadnji čas, da Ciril-Metodova družba ne premore sama odbijati močne navale obeh nemških društev, kajti družba ni možna niti na šolskem polju konkurirati s premožnimi Nemci. Ustanovil se je vsled tega dne 8. velikega srpana t. l. na skupščini družbe sv. Cirila in Metoda pripravljani odbor za gospodarsko obrambno društvo. Ker je torej dozdej družba sv. Cirila in Metoda edino obrambno društvo, ki se more uspešno boriti proti Nemcem, bi mislil vsak pameten človek, da ne bo niti enega zavednega Slovenca, ki bi stal izven te vojne čete in samo gledal, kako se drugi bojujejo za naš najdražji zaklad, za našo mladino in ki skrbijo v podružnicah za izobrazbo in narodno probujanje. A motiš se! Mi Slovenci znamo boljše, še proti lastni četi se postavimo, ustanovimo svoje posebno društvo «Zveza kršč. kat. slov. izobr. društev», razpečavamo svoj poseben kolek in svoje posebne užgalice samo, da ni treba sodelovati pri glavni četi, ampak, da se moremo vojskovati na lastno pest. Kdor pa ni z nami, ta je proti nam, kdor ni za Ciril-Metodovo družbo, kot edino obrambno društvo, ta tudi ni za boj proti «Schulvereinu» in «Südmarki» (ker na drug način se proti temu dvema ni možno vojskovati), ta podpira omenjeni ponemčevalni družbi ter postane očitna izdajica slovenskega naroda!

Nemci pa so seveda vsled delovanja Ciril-Metodove družbe trčili na upor; delovanje «Schul-

vereina» jim je rodilo prepočasi sadove. Zavolj tega jim je prišel pesnik Rosegger s svojim oklicom na pomoč.

Vsi imoviti Nemci naj dokažejo svojo ljubezen do nemškega naroda z dejanjem na ta način, da saj vsak določi iz svoje imovine 2000 K za ustanovo nemških šol ob jezikovnih mejah. Znesek 2000 K naj zapade šole tedaj v plačilo, ako se najpozneje v petih letih oglasi 1000 Nemcev, ki so pripravljani žrtvovati vsak po 2000 K v ta namen. Dva milijona kron, ki se na ta način nabereta, bosta zadoštevata, da se marsikje utrdi nemška meja. To torzj Roseggerjev oklic!

Na ta oklic so bili seveda Slovenci primorani odgovoriti, seveda tudi z zbiranjem enakega skla. Z javkanjem in molodovanjem se takemu zlu ne more odpomagati. Tudi molitev ob taki priliki nič ne izda, toraj edinole samopomoč. In res, odgovorilo se je Roseggerju slovensko!

Družba sv. Cirila in Metoda je izdala oklic, v katerem pozivlja vse zavedne Slovence, slov. denarne zavode in občinske zastope, da naj žrtvuje vsak za ustanovitev slovenskih šol ob jezikovnih mejah vsaj po 200 K. Ta znesek bi se moral vplačati najpozneje v petih letih in je dotičnik, ki se zaveže v ta namen žrtvovati 200 K na svojo obljubo šole tedaj vezan, ako se najpozneje v petih letih zaveže 1000 Slovencev žrtvovati v ta namen po 200 K; na ta način bi prispevali v zgoraj označeni namen 200.000 K — za naše skromne razmere veliko svoto!

S tem pozivom bi bilo torej odgovorjeno Roseggerju! Takoj se so začeli oglašati rodoljubi po vseh slov. krajih, ki so se zavezali vplačati znesek 200 K v gornjem smislu, da se čimprej zbere znesek 200.000 K. Ker se s tem zneskom izdatno ukrepi naša meja, ustanovi v jezikovno nevarnih krajih nove šole in vsaj deloma prestrž: delovanje nemškega Schulvereina, bi se pričakovalo, da se temu pozivu ne odtegne noben premožen Slovenec, bodisi tega ali tega naziranja, nobeni denarni zavod, spadajoč ti ali oni stranki, nobeni narodni občinski zastop — kajti je zgolj narodno obrambno.

A kako klaverne so izjave, kako maloštevilne so prijave za Ciril in Metodov obrambni sklad posebno na Koroškem, kaže nam izkaz vseh rodoljubov, ki so se odzvali oklicu Ciril in Metodove družbe. Korošci bi bili v prvi vrsti dolžni pozdraviti takšen sklad in z vso vnašo in brez vsakega upoštevanja strank delovati za obrambni sklad, saj so od Nemcev menda že vendar dosti preganjani in tlačeni. Še vse premalo mora biti, Korošec mora biti samo še majhno živ, potem se ga šele kaj prime; prej noče nevarnosti izpoznati, ne vidi Damoklejevega meča nad seboj. Toda glejmo, kako stoji s prijavi! Imena sledijo, kakor so se različni rodoljubi oglasili.

1. Kamnik Fran v Celovcu.
2. Stangl Valentin, tajnik v Šmihelu pri Pliberku.
3. Dr. Jos. Oblak, odv. kand. v Celovcu.
4. Dr. Ferd. Müller, odv. v Celovcu.
5. Prosekar Matija, kmet v Kotmarivasi.
6. Dr. Hudelist Vinko, zdravnik v Velikovecu.
7. Plešivčnik Ana v Pliberku.

## PODLISTEK.

### Za smeh in kratek čas.

Bogat mož je ravnal z denarjem tako narobe, da je prišel ob vse premoženje. Upniki so mu vzeli vse, tudi voz in pa konje, s katerimi se je prej okrog vozil. V par letih ga sreča star prijatelj in ga vpraša: «No, kako ti pa gre?» — Prejšnji bogataš mu je pa odgovoril kraško: «Vidiš, zdaj sem že na nogah.» (Ker je moral zdaj hoditi, ko ni imel voza in konj.)

\* \* \*

Stari oče pravijo otrokom: «Otročiči, pojdite sem k meni! Povedal vam bodem lepo zgodbo od neke ženske, ki je živela pred sto leti.» — Ta majhni Francelj pa vzklikne ves začuden: «Oh, dedec, vi imate pa čudno dober spomin!»

\* \* \*

Svoj čas je živel mož, kateri je rekel, da mu ni treba drugega, kakor da pogleda človeku glavo, pa že ve, kake lastnosti ima človek (kako misli i. t. d.) Po tem, kakršna je glava, je rekel, da lahko sklepa o človeku. Enkrat pride k temu kunštnemu možu človek in ga prosi, da

bi pogledal njegovo glavo, potem mu pa povedal, kaj misli o njem. Ta kunštni je res pogledal glavo in mu je rekel: «Vi se čudno bojite vsake nevarnosti. Bojite se takih nevarnosti, ki so res, in tudi takih nevarnosti, katerih ni in katere si domišljujete.» — Kaj pa je hotel povedati s temi besedami ta kunštni mož? Hotel je reči: «Vi ste mož, pa ste čuden strahopetec!» Ker ga pa ni hotel razžaliti s tem, da bi ga imenoval strahopetca, mu je pa povedal to z drugimi besedami.

\* \* \*

Kdaj pa je popolna tema? — Popolna tema je tedaj, če išče zamorec v čisto temni kleti črno mačko.

\* \* \*

Kaplan vprašajo v šoli Franceja: «Kaj pa je bil sv. Pavel?» — Francej ni vedel. Kaplan mu hočejo pomagati in pravijo: «No, le povej: a — — — po — — —» Francej zakliče nato hitro: «Apotekar.»

\* \* \*

Neki mož, ki ni bil posebno bistre glave, je pa vendar hotel pisati bukve, je prišel enkrat k nekemu uredniku in mu je rekel: «Jaz sem se odločil, da bodem pisal zanaprej tudi za Vas. Povejte mi, ali smem na obe strani papirja

pisati, ali moram pustiti eno stran zmiraj prazno?» Urednik mu pa pravi: «Pustite obe strani prazni.»

\* \* \*

Tinej ni vedel v šoli, koliko je 15 + 7. Učitelj mu zato takole pravijo: «Tinej, misli si, da grede vaš oče na sejem in priženejo domov 15 ovac. Drugikrat pa zopet grede na sejem in kupijo zopet 7 ovac. Koliko bi jih pa imeli potem vi doma?» — Tinej malo pomisli, nato pa pravi: «35 ovac!» — Učitelj: «Kako pa je to mogoče?» — Tinej: «Ker imamo že zdaj doma 13 ovac.»

\* \* \*

Miha: «Pri Šoštariju v Dolni vasi je menda pogorelo. Kako pa je prišel ogenj ven?» — Nōča: «Stene so menda pregorele, potem pa je prišel ogenj ven.»

\* \* \*

Zakaj imajo žene kavo tako rade? — Zato, ker je kava pražena (povojena). Pražena se pa tudi pravi: ta prva žena.

\* \* \*

Kaj pa je tako sladko, da si ženske že prej obližujejo prste, predno da primejo? — (Bovha.)





## Svetovna politika.

Državni zbor bo najbrže sklican dne 20. oktobra. Vlada je pripravljena na obstrukcijo, vendar menda ne misli razpustiti državnega zbora radi obstrukcije.

**Ministrska kriza.** Praga, 13. oktobra. Mladočeski poslanci so imeli opoldne posvetovanje, na katerem so splošno povdarjali, da morajo vsi češki poslanci v državnem zboru skupno nastopati.

Dunaj, 13. oktobra. Ko je Bienert obljubil voditeljem nemško-meščanskih strank, da predloži vlada čim prej jezikovne načrte štirih nemških deželnih zborov cesarju na sankcijo, sta češka ministra Bráf in Začek izjavila, da demisionirata, čim se to zgodi. Baron Bienert je imel danes z Začkom dolg pogovor. Ministrskega sveta, ki je bil napovedan za soboto, ne bo, tako da bodo morali omejen jezikovni zakon še nekaj časa počivati. Seveda bo prejalisej vlada morala zavzeti stališče in tedaj je kriza neizogibna.

**Ogrska kriza** Budimpešta, 13. oktobra. Časopisi objavljajo Polonyijev (?) načrt za rešitev krize, ki prevzema idejo nekdanjega finančnega ministra Lukača, le z izjemo, da bi imel Wekerle priti na Lukačevo mesto. Glavna misel je ta, da bi imela neodvisnojska stranka kot koncesijo dobiti ministrstvo za notranje zadeve.

## Gospodarsko obrambno društvo.

«Naša Straža» je mrtva, živela «Naša Straža»! To zavest smo vsi imeli, ko so mesli k pogrebu nekde tako nadebudno obrambno organizacijo. Prav je bilo, da so jo pokopali. Jaz štejem v zaslugo drju. Krisperju, da je imel pogum izreči javno, da društvo, ki mu je bil predsednik, ni bilo življenja sposobno in je zato bolje, da ne živi in s svojim življenjem ne ovira nastanka nove organizacije, ki naj bo naša straža na meji.

Dne 8. velikega srpana t. l. smo izvolili na skupščini družbe sv. Cirila in Metoda pripravljalni odbor za gospodarsko obrambno društvo. Ni dvoma, da ta odbor spravi v trajno življenje nov krepak organizem.

Široki namen tega obrambnega društva bo ta, da gospodarsko osamosvoji Slovence na meji, da ostane slovenski svet ohranjen slovenskim posestnikom, da se bode kmet mogel ustavljati vabljuvim sirenam, ki ga hočejo spraviti z rodne grude, da se bo utrdilo slovensko meščanstvo, da bode stregel slovenskemu prebivalstvu le slovenski obrtnik in trgovec in tudi, da naš slovenski delavec ne bo izmozgan po tujcu.

Kako bo novo društvo vse to hotelo doseči, to je težko danes tu popisovati. V vsakem kraju in slučaju bo treba delati po svoje. Št. l. mark je že milijone vrgla med nas; res je na jezikovni meji poznamo skoro ob vsakem koraku; a ni vselej povsem premišljeno to njeno delo, marsikdaj nasede spekulantom in sebičnejem. Previden bo torej moral biti novi odbor, da bo naša mala sredstva obračal le na pravo mesto. Tu bo treba parcelirati in posredovati posojila slovenskim naselnikom, tam skrbeti za nizko obrestno mero hipotečnih posojil, drugod zopet ustanoviti domač denarni zavod, nekje podpreti trgovca s cenenim blagom in kreditom, obrtnika opremiti z orodjem, organizirati delavstvo, prirediti gospodarska predavanja, nekam spraviti slovanske letovišarje itd. itd. Podrobnega dela dovolj! Za delokrog se nam ni bati.

Težja pa je stvar glede dohodkov. Naša šolska družba ima že zdaj toliko izdatkov, pri tem pa za bodoče tak šolski načrt, da bo rabila še mnogo več denarja, kakor danes. Lani smo imeli v družbi sv. C. in M. 136 000 K dohodkov, letos jih bo več; a ne bo mi treba mnogo praviti, da razvidi vsakdo, da nam kmalu ne bo zadoščalo letnih 200.000 K, da, 300.000 K in celo ne pol milijona kron. Samo v prvi vodstveni seji, ki se je vršila po veliki skupščini na Jasenicah, so bil storjeni sklepi — nujni, neobhodni sklepi, ki obremene družbo za več kakor 200.000 K! Nova obrambna organizacija bo torej morala iskati povsem novih virov. Zanašam se, da jej bodo stali slovenski denarni zavodi krepko na strani, da se bo dalo marsikje tudi kaj zaslužiti osobito na blagu in da bo vsaj nekaj pokrila članarima in darežljivost slovenskih javnih zastopov, društev in posameznikov.

Najtežja bo stvar z osebami, ki bodo v tem novem zavodu delale. Ljudi, ki jočejo nad usodo slovenskega naroda, je pri nas obilo. A za delo prijeti in pri njem vztrajati, takih ljudi nimamo

v prevelikem številu. Apeliram na mlajše moči, osobito na številno uradništvo naših gospodarskih zavodov, da se oklene novega društva. Toliko se zdravih ljudi sedi po gostilnah, ki bi lahko na tem novem hvaležnem polju pokazali svoje znanje in pridnost. Toliko lahko rečem, čó se bo pri nas še nadalje moralo vse delo valiti na ene in iste osebe, se mora enkrat vse skupaj podreti. Upam tedaj, ko izide od pripravljalnega odbora prvi klic k pristopu, da se oglasi mnogokdo, ki bo zahteval tudi delež na delu in trudu. Ni treba, da bi bil kdo «doktor» ali kaj podobnega, samo da je požrtvovalen in da zna delati v organizaciji. Če se nam posreči najti takih ljudi, potem se ne bojim za novo obmejno stražo. **Branili in borili se bomo v našem «Branilbru» uspešno za osvoboditev slovenstva.**

Dr. Gregor Žerjav.

## Narodnostno vprašanje in socialna demokracija.

V dneh od 4. do 8. septembra se je vršil v Smichovi pri Pragi IX. redni shod češke socialne demokracije. Na tem shodu so bili zastopani skoro vsi slovenski narodi. Nемец poleg Čeha, Slovaka, Bulgara in Slovenca, socialno-demokratski zastopniki vseh narodov iz Avstrije, Ogrske in Balkana, so si podavali roke in si obljubovali, da se bodo bojevali pod praporom socialistične internacionale za enake pravice vseh narodov brez razločka in proti vsakemu potlačevanju katerekoli narodnosti. Izmed Slovencev sta se shoda udeležila dr. Tuma in Etbin Kristan.

Med drugim se je obravnavala na tem shodu velezanimiva in važna točka: «Narodnostno vprašanje in socialna demokracija.» Referent dr. Šmeral je izjavil sledeče: Ko se je z zakoni od l. 1867 ustvarila dualistična oblika naše države, so bili tedaj edino Nemci in Ogrji v naši državi narodnogospodarsko in vsled tega tudi kulturno popolnoma razviti. Samo Nemci in Ogrji so imeli razvito trgovino in obrt, ostali narodi pa še niso prekoračili mej primitivnega agrarizma in vsled tega so ostali tudi v politiki večinoma indiferentni. Samo na ta način je bilo mogoče napraviti tako rafinirano sramotno državno ustavo, kakor je dualizem: država, katera tvori po zemljepisni legi in po gospodarskih pogojih enoto, je bila tako raztrgana na dva dela, samo zato, da je mogla v Predlitanskem zavladata nemška buržoazija, katera tvori samo 37% vsega avstrijskega prebivalstva, na Ogrskem pa Ogrji (45%). Ta dualistična ustava se je obdržala do danes. Toda nevarnost, da se ta oblika ne bo mogla vzdržati, je vedno večja. Danes namreč niso več samo Ogrji in Nemci gospodarsko in kulturno razviti kakor so bili l. 1867. Danes se merijo že skoro vsi ostali narodi z Nemci in Ogrji na gospodarskem in kulturnem polju in umevno je, da mora izprememba gospodarske in kulturne podlage privedi tudi izpremembo v političnem redu. Izpremeniti ustavno podlago, namesto dualizma ustvariti take ustavne razmere, ki bodo odgovarjale današnjim gospodarskim, kulturnim, narodnostnim razmeram, to je sedaj zgodovinska naloga te države, to je njeno življensko vprašanje, njena eksistenčna potreba. Prvi korak na tej poti je enaka volilna pravica. Upanje, da postane Avstro-Ogrska velika in slavna s gojenjem nemške narodnostne ideje, je padlo. Cilj državne organizacije v Podonavju je združenje raznih narodnosti v veliko gospodarski plodno delujočo celoto, ki bi dala istodobno vsakemu narodu popolno avtonomijo in samostalnost narodnostno in kulturno, in pri tem pustila vsakemu narodu kot posamezniku v celoti toliko svobode in enakosti, da bi se je vsi narodi in posamezniki z ljubeznijo oklenli in da bi država imela v njih zadovoljstvu poroštvo za bodočnost. Avstro-Ogrska se mora tedaj pretvoriti iz današnje dualistično-centralistične neljudske ustavne oblike v demokratično federacijo svobodnih in ravnopravnih narodov. To je potrebno ne le iz gospodarskih in kulturnih ozirov, ampak tudi radi zunanje politike, katere ležišče je na Balkanu. To doseže država s trgovskimi in obrtnimi stiki z balkanskimi narodi in s tem, da dá svojim narodom toliko svobode, samostalnosti in kulturnega razvoja, da bodo balkanski narodi s hrepenenjem in zavistjo gledali na svoje rodne

brate v Avstriji, ker pri nas v Avstriji bode potem tudi ognjišče narodne kulture in srce narodnega življenja bratskih balkanskih narodov.

Upravljanje narodnostnih razmer v Avstriji je tako važno vprašanje, kakor je bila občna in enaka volilna pravica. Socialna demokracija je v prvi vrsti za to poklicana, da deluje na razvoj teh razmer s svojim vplivom. Hoče li socialna demokracija v tej meri svojo nalogo izpolniti, je potem potrebno, da sprejmejo soc. demokratične stranke vseh narodnosti enotni, strogo do konkretnih podrobnosti izdelani načrt za predelanje državne ustave. To je naš novi narodnostni program.

Dalje: «... Zavednost in izobrazbo more češkemu delavcu dati samo dobra češka šola, češko časopisje, češka literatura i. t. d. Ne publa sentimentalnost, ampak vez izboljša, osebna korist veže vsakega delavca z narodno šolo, narodno literaturo, narodno kulturo. Delavec hoče biti kolikor mogoče izobražen in vsled tega hoče imeti šole, v katerih bi učni jezik razumel...»

Na koncu svojega govora je dr. B. Šmeral predložil sledečo resolucijo: «Shod češkoslovenske socialne demokracije nalaga izvrševalnemu odboru in zastopništvu stranke, da takoj prične s pogajanjmi s strankami drugih narodnosti v Avstriji, da bi se revidiral narodnostni program, sprejet na vseavstrijskem shodu v Brnu l. 1899 in da bi se isti dodelal do take konkretnosti in podrobnosti, da bi bil v bodoče ne samo podlaga enotnega narodnostnega naziranja, ampak tudi enotne politične prakse vseh socialno-demokratskih strank v Avstriji.»

Vsi nadaljni govorniki so branili enakost in ravnopravnost vseh narodov, češ «nam socialnim demokratom je jezik naš in narodnost naša podlaga svobode, napredka, pravice in kulture». Nemški socialni demokratični poslanec je rekel: «Ne bojim se tukaj pred vami Čehi izjaviti, da ljubim svoj narod, jezik in kulturo nemško z vsem srcem. Mi (socialni demokratje) upamo, da se naši dobri volji, naši pridnosti in naši zavednosti posreči najti pot k narodnostnemu miru...»

## Listnica uredništva.

Nekaj gradiva smo morali — žal — izpustiti za prihodnjo številko.

## Zahvala.

Podpisano gasilno društvo v Šentjanžu in Svetnivasi v Rožu se s tem zahvaljuje za prejetih 50 kron, katere je prejelo od banke

„Slavije“

27

v Pragi po njenem zastopniku, g. Matlu Prosekarju v Kotmarivesi za gašenje poslopja gospoda Matije Singer v Svetnivasi pri požaru dne 2. avgusta 1909.

Gasilno društvo Št. Janž, dne 8. oktobra 1909.

Anton Hornbök, načelnik.

Gasilno društvo v Kaplji, dne 8. oktobra 1909.

Anton Ogrls, načelnik.

## Zahvala.

Podpisani Matija Singer, p. d. Hamič v Sveni vesli se zahvaljujem s tem

banki „Slaviji“ u Pragi

za prejetih 50 kron, katere sem prejel po zastopniku g. Matiji Prosekarju v Kotmarivesi za moje, pri požaru v Svetnivasi dne 2. avgusta t. l. nekoliko poškodovano poslopje.

Štejem si v častno dolžnost, da to domačo slovensko zavarovalnico vsakomur za razno zavarovanje proti ognju najtopleje priporočam.

V Svetni vesi, dne 8. oktobra 1909.

28

Matija Singer.

## Raznoterosti.

Čez 18 let prijet. Leta 1891 o božiču je bil pri Sokalu na Galiskem umorjen gostilničar, njegova žena in hči. Takrat so zaprli kot sumljivca posestnika Kokotko, ki je bil sprva obsojen na smrt, ko je bila pa nova obravnava odrejona, pa oproščen vsled pomanjkanja dokazov za krivdo. Ko so te dni zaradi neke tatvine stikali orožniki po vasi in prišli tudi h Kokotki, so našli pri njem več reči, ki so bile last umorjenega gostilničarja. Kokotko so znova zaprli, ker je njegova krivda na trojnem umoru takorekoč dokazana.

